

VALORI PATRIMONIALE: EXPOZIȚIA DE ISTORIE A MUZEULUI JUDEȚEAN MARAMUREȘ

Lucia POP
Mihaela MĂNĂRĂZAN

Originile muzeului de astăzi le regăsim în colecțiile constituite prin grija Asociației muzeale băimărene, fondată în anul 1899 (31 august) de către istoricul academician Gyula Schönherr (1864-1908). Pe suportul acestor colecții de „obiecte vechi” cu caracter istoric, artistic și etnografic s-au pus bazele Muzeului Orășenesc Baia Mare inaugurat la 19 iunie 1904.

Expoziția de istorie „Valori patrimoniale” a fost deschisă publicului vizitator la 11 iunie 2004 în contextul manifestărilor aniversare prilejuite de Centenarul muzeului. Aceasta cuprinde un patrimoniu vast, structurat în colecții, dintre care unele au fost constituite acum 100 de ani. Circuitul expozițional își propune valorificarea bunurilor patrimoniale pe care le deține Muzeul Județean Maramureș, respectiv Secția de Istorie, bunuri care prin importanța lor depășesc sfera de interes local. Principiul de etalare este acela al valorificării colecțiilor în contextul prezentării cronologice a evenimentelor istoriei locale.

Prima sală din circuitul expozițional, Întemeietori de neam și țară, reflectă societatea medievală în fostele comitate Maramureș și Satu Mare, teritorii administrative în care este cuprinsă aria actualului județ Maramureș. Pentru distingerea clară a formelor de organizare la nivelul socialului, politicului, economicului, expoziția surprinde toate aceste aspecte specifice epocii medievale.

Descoperirile arheologice de pe teritoriul Maramureșului atestă existența în aceste locuri a unor vetre de sat medieval cu o relativă mobilitate, care vor genera ulterior constituirea unui organism politic bine încheșat începând cu secolul XIV. În această perioadă avem de-a face cu existența

unui mediu compact și aproape omogen de sate românești, de voievozi maramureșeni făcând parte din familiile codrenilor și bogdăneștilor, cele mai importante familii de cnezi de vale. Societatea maramureșeană a păstrat până mai târziu forme arhaice de organizare social-politică în ciuda confruntării deschise cu realitățile stăpânirii regatului feudal maghiar.

Urmele materiale și informațiile documentare creează o imagine de ansamblu a secolelor XIV-XV privind condițiile generale de dezvoltare a Maramureșului în acea perioadă, existența unei bogate culturi maramureșene care constituie cu predilecție în domeniul arhitecturii bisericilor de lemn puncte de plecare și surse de inspirație pentru monumentele românești existente atunci.

Cea de-a doua sală reprezintă Societatea urbană medievală din Baia Mare, cuprinzând un patrimoniu extrem de bogat și diversificat care oferă

posibilitatea reconstituirii dinamicii vieții orașului medieval „civitas Rivulo Dominarum”. Documente privilegiale expuse în copii și facsimile atestă practicarea neîntreruptă a mineritului, cel mai important meșteșug al locuitorilor din această zonă și încurajarea lui prin acordarea de drepturi și scutiri de vamă cetățenilor orașului. Aceleași documente prezintă aspecte ale structurilor administrative, juridice și economico-sociale ale orașului Baia Mare. Piese din colecția de istorie medievală: însemne, unelte și produse fac dovada practicării și diversificării meșteșugurilor și a organizării în bresle a meșteșugarilor medievali.(aurari, croitori, blănari, măcelari, olari etc).

Stampele, fotografiile și piesele de lapidar de la vechea biserică gotică Sf. Ștefan dezvăluie vizitatorului cetatea medievală sub aspect arhitectural.

Atenția este atrasă în mod deosebit de piese emblematice cum sunt vechile tipare de sigiliu ale orașelor Baia Mare și Baia Sprie (sec. XIV) și paloșul orașului, simbol de aplicare a pedepsei cu moartea (jus gladii) dobândit prin privilegiul din 1484 dat de regele Matei Corvin.

Devenit important centru minier, orașul Baia Mare beneficiază de înființarea unei cămări regale atestată documentar în anul 1411. Aceasta cuprindea în raza ei de activitate comitatele Satu Mare, Ugocea, Maramureș și avea atribuții în două domenii: minier și monetar. Mai importante sunt funcțiile monetare care vizau prelucrarea metalelor nobile (aur și argint) și baterea monedelor. Funcționarea unei monetării în Baia Mare (până în anul 1864) a însemnat pentru comunitate ridicarea nivelului de trai,

iar pentru oraș, în general, creșterea prestigiului și a faimei. Vase de probă și creuzete din ceramică, balanțe de mare precizie folosite la cântărirea aurului și a argintului, truse cu greutate, monede cu sigla monetăriei sunt mărturii interesante ale activităților desfășurate odinioară în clădirea ce adăpostește azi expoziția de istorie.

În anul 1965 s-a descoperit la Baia Mare un tezaur monetar cu 209 piese din timpul principelui Gabriel Báthory, în numele căruia se emite începând cu anul 1608. Aceste monede au fost bătute la monetăria din oraș, fapt demonstrat de siglele N-B (Nagy Bányá) de pe reversul monedelor. În secolul XVIII siglele monetărilor din imperiu au fost uniformizate cu litere în ordine alfabetică, monetăriei din Baia Mare revenindu-i sigla G.

Atmosfera târgurilor medievale Baia Mare și Baia Sprie este susținută

prin expunerea unei colecții de excepție alcătuită din însemne de breaslă, lăzi ale breslelor în care se depozitau actele de constituire a asociațiilor meșteșugărești, statute de breaslă, tipare de sigilii ale breslelor precum și piese confecționate de meșteșugarii renumiți pe plan local, toate acestea fiind expuse în următoarea sală.

Colecțiile de ceramică medievală cuprind piese de valoare documentară sau artistică în care un loc important revine vaselor de breaslă provenind din Baia Mare și Baia Sprie. Statutele de breaslă conțin informații privind condițiile de primire în breaslă a ucenicilor și calfelor, printre care obligativitatea confecționării unor produse specifice breslei, numite capodopere.

Sala armelor valorifică bogata colecție de arme a Muzeului Județean Maramureș respectând principiul

cronologic și al tipologiei pieselor: arme de tăiere și de împungere, arme de lovire (ghioaga), arme de lovire și de tăiere (halebarde) armuri de apărare individuală (mai precis piese din armură), arme de foc (arcebuze, pistoale, puști) care datează din secolul XIV până în secolul XVIII ilustrând modificările care intervin la nivelul tipologiei în intervale mai mici sau mai mari de timp, în funcție de dezvoltarea tehnicii și artei militare. Spadele (cu lamă dreaptă și două tășuri) și săbiile (cu lamă dreaptă sau curbă, dar cu un tăiș) ilustrează prin gravurile existente pe lame semnificația simbolului bravurii în rândul luptătorilor. În acest context trebuie subliniată importanța spadelor de execuție cu lama gravată și decorată cu embleme și devize, având în general, același conținut: reflectă practicile medievale legate de execuție.

Armele de foc aflate în colecția Muzeului Județean Maramureș prezintă și valoarea lor artistică prin diferitele maniere de execuție și gama largă a motivelor ornamentale realizate de meșterii armurieri, în special pistoalele de secol XVI când deprinderea de a decora atinge punctul culminant în urma perfecționării tehnicii de luptă și confecționare a armelor.

Un punct de atracție pentru vizitatori este grupajul cu obiecte atribuite eroului legendar Grigore Pinteș din Măgoaja. Acesta a apărut pe scena istoriei românilor ca haiduc și căpitan de oaste la sfârșitul sec. XVII - începutul sec. XVIII. Acțiunile sale se desfășoară în contextul creat de politica survenită în Transilvania ca urmare a intervenției directe și brutale a Imperiului Habsburgic. Sursele istorice consemnează prezența haiducului în ținutul Baia Sprie în anul 1694. Între

1694-1699, Pinteza Viteazul împreună cu haiducii din cetele sale activează în zona Baia Sprie, Chioar, Baia Mare. În realitate, raza de acțiune a haiducului a fost mai largă, cuprinzând Maramureșul, Bihorul, Satu Mare, Bistrița, Bucovina și chiar Debrețin. Dispărut tragic la 14 august 1703, fiind împușcat de dușmanii săi lângă Bastionul Măcelarilor din Baia Mare, va dăinui peste timp în memoria locală, numele său fiind atribuit căpitanilor de haiduci din zona Maramureșului timp de aproximativ 150 de ani.

Sala Heraldicii prezintă vizitatorului armorialele reprezentative pentru spațiul maramureșean în epoca medievală când heraldica se naște din structurile sociale și familiale ale evului mediu pentru a marca într-un fel anume proprietățile și a ușura recunoașterea pe câmpul de luptă. Asemenea mărci sau

însemne au devenit ereditare, moștenindu-se numele, pământurile, titlurile ori funcțiile.

Sala Unirii prezintă sintetic evoluția ideii de unitate națională a românilor începând cu unirea vremelnică sub sceptrul voievodului Mihai Viteazul până la desăvârșirea statului național unitar prin plebiscitul de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. Momentul Mihai Viteazul este marcat prin una din puținele exemplare originale care se mai păstrează din gravurile realizate la 1601 de Aegidius Sadeler și de copia medaliei de aur bătută la monetăria din Baia Mare la 1600, în cinstea marelui voievod. Piesa care ne-a servit drept model se află la Cabinetul numismatic al Muzeului Național de Istorie a României și este, la rândul ei, o copie realizată în sec. XVIII.

Mișcarea petiționară din sec. XVIII deschide drumul marilor lupte naționale desfășurate în perioada imediat următoare. Contribuția foarte consistentă a Maramureșului oferă posibilitatea valorificării patrimoniului cu caracter memorial.

Colecția de documente valorificată în acest context cuprinde corespondența de familie a pr.dr. Vasile Lucaciu precum și scrisori trimise de George Pop de Băsești vicarului Silvaniei, Alimpiu Barboloviciu. Prin intermediul acestora aflăm informații privind probleme personale și construirea somptuoasei reședințe din Băsești în perioada anilor 1880 - 1890.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, neavând posibilitatea legală a manifestării politice, românii transil-

văneni au desfășurat o intensă activitate culturală. Asociațiile culturale au avut un rol foarte important în păstrarea și cultivarea limbii române, a tradițiilor populare, în educația tinerelor generații. Maramureșul istoric este leagănul unei astfel de asociații: Asociația Pentru Cultura Poporului Român din Maramureș (1861) care decenii la rând va fi pentru această zonă un valoros focar de cultură românească. Sub egida ASTREI sibiene mișcarea culturală a contribuit hotărâtor la deșteptarea conștiinței naționale. Sala Astrei, prin intermediul unui patrimoniu variat (documente, fotografii, obiecte de epocă) ilustrează activitatea culturală din Maramureș din ultimele decenii ale secolului XIX până la perioada interbelică inclusiv. Un loc deosebit îl ocupă Serbările ASTREI

prilejuite de adunarea generală a Asociației sibiene desfășurată la Baia Mare în august 1903. Timp de câteva zile orașul a găzduit peste 300 de oaspeți din Ardeal și de peste Carpați.

Atmosfera de epocă specifică activităților ASTRA este realizată de un TRIPTIC cu semnificații istorice și memoriale. Tabloul, expus la București în anul 1906 cu prilejul sărbătoririi a 40 de ani de la urcarea pe tron a regelui Carol I, a fost achiziționat de George Pop de Băsești și câteva decenii a înnobilit interiorul reședinței sale.

Următoarea sală prezintă vizitatorului importanța Maramureșului ca punct de referință pentru primele traduceri religioase, așa-numitele texte rotacizante maramureșene și Codicele de la Ieud, în facsimil, mărturii importante pentru circulația cărții vechi românești.

Sunt valorificate, în facsimil, pe criterii cronologice și tematice manuscrise religioase și lucrări imprimate în centrele tipografice din Țările Române: Cartea românească de învățătură, Iași, 1643; Șapte taine, Iași, 1644, Noul Testament de la Bălgrad, Alba Iulia, 1648; Triodul tipărit la Râmnic în 1731, provenit din localitatea Șișești, foarte important pentru istoria locală deoarece conține o însemnare valoroasă din anul 1891 scrisă în timpul pr. dr. Vasile Lucaciu. Prin intermediul textelor se oferă informații privind acest fragment de istorie a culturii românești.

Cărțile tipărite în chiliile mănăstirilor erau copiate de preoții de mir și de către cărturarii și artiștii laici. Manuscrise ale copiștilor din Maramureș „insuflați de Duhul Sfânt” stârnesc interesul pentru măiestria artei caligrafice și miniaturistice. Atmosfera

izvorată din cărțile sfinte este completată cu obiecte de cult și icoane de sec. XVIII-XIX. Prin cercetări și studii recente asupra culturii medievale românești au fost valorificate traduceri vechi de cărți religioase, texte în slavonă, dar și activitatea unor cărturari mai puțin cunoscuți precum: Nicolae Petrovay (c. 1650-1724), episcopul Petru Pavel Aaron (1709-1764), un precursor al Școlii Ardelene, Vasile Gergely de Csokotis (1793 -?).

Importanța Maramureșului reiese totodată din atracția acestui ținut pentru marii cărturari ai neamului-Miron Costin, Iosif Vulcan, Ioan Slavici, Nicolae Iorga și Mihai Eminescu, a căror trecere pe aceste ținuturi este redată în următoarea sală expozițională. Fotografii de epocă și extrasele din presa vremii prezintă vizitatorilor de exemplu prezența în Maramureș a lui Camil Petrescu sau Cincinat Pavelescu în anul 1924 cu ocazia unui festival literar desfășurat la Sighetu Marmației.

În peisajul cultural maramureșean al secolului al-XIX-lea, un loc aparte îl ocupă dascălul și scriitorul Petre Dulfu, autorul Isprăvilor lui Păcală. Sunt expuse vizitatorului manuscrise care au aparținut acestuia alături de ilustrații ale cărților sale de povești realizate de cunoscutul grafician Atanasie Demian.

Atmosfera literară a spațiului maramureșean este conturată de moștenirea literară a unor poeți mai puțin cunoscuți, cum ar fi Lucian Georgiu (1912-1948), „poet al minerilor” sau de reprezentantul de frunte al poeziei tinere interbelice și postbelice, Ion Știugariu (1914-1945)

Ultima sală de expoziție ilustrează istoria fotografiei băimărene argumentând semnificația fotografiei ca

document istoric și valoarea ei istorică. Prin materialul expus (aparate și accesorii foto, fotografii, documente) s-a încercat reconstituirea activității pionierilor fotografiei băimărene din secolul XIX și prima jumătate a secolului XX (Ūrmōsi Simon, Kovāts Ēlek, Huszthy Māthyās, Suba Zoltān) în contextul mai larg al istoriei fotografiei românești și universale. Nu a fost omisă activitatea unor fotografi îndrăgostiți de lumea satului precum Ioniță Andron și Iuliu Pop. Afișele, fotografiile și documentele vremii ilustrează viața administrativă, politică, economică, turistică și culturală a orașului Baia Mare.

Pentru trecătorul venit pentru prima oară pe aceste meleaguri Baia Mare era o oază de verdeață care invita la reculegere și drumeții. Acordarea statutului (în anii '30) de stațiune climaterică întărește situația juridică de facto a orașului Baia Mare. Patrimoniul cu valoare memorială reflectă activitatea politică și culturală din perioada interbelică a unor personalități locale: Teofil Dragoș, Alexiu Pocol, Aurel Nistor, Alexandru Dumbrăviceanu, Alexiu Latiș.

Un loc important este destinat momentului înființării Muzeului băimărean (1904), instituție culturală a cărei evoluție este legată de istoria orașului și a comunității.

Expoziția „Valori patrimoniale”, deschisă publicului într-un moment aniversar, se bucură de un interes deosebit din partea vizitatorilor, lucru consemnat în impresiile acestora dar și prin numărul mare al celor care accesează site-ului muzeului băimărean.

www.muzeumm.baiamare.rdsnet.ro